

236. A 47-a expoziție a Societății Tinerimea Artistică 1947, Catalog, poziția 47.
237. Muzeul de Artă din Iași, inv, nr. 35, 0,580x0,440m.
238. Ioan Iordănescu a decedat la 26 decembrie 1950, este înmormântat în Cimitirul Sf. Vineri, București.

CONTRIBUTIONS TO THE KNOWLEDGE CONCERNING THE ACTIVITY OF THE SCULPTOR IOAN IORDĂNESCU

Abstract

The author has embarked upon a study that presents the contribution of plastic artist Ion Iordănescu to the promotion of Roumain sculpture during the first half of the twentieth century.

Born on the 18th of July 1881 in Bucharest, deceased on the 26th of December 1950 also in Bucharest, he attended art studies in the Romanian capital and afterwards he specialized in Paris and Naples. Following his return in Romanian he became part of the artistic movement by joining public exhibitions, at the same time having a series of personal exhibitions. Being part of the military campaign in 1916-1917, he had several live experiences that later became inspiration sources for building monuments in the memory of war heroes. He continuously had an active role in organizing artistic life, by running the Beautiful Arts Syndicate for years.

He exhibited his preoccupation for the transmission of his vast knowledge to the young learning generations by initiating and leading private artistic teaching, associating with his sculptor colleagues for this purpose.

The presence of many of his works in the public forum stands proof of the way his work was received and the way the sculpting artist handled the orders from initiative committees. To support this idea, the author mentions several cultural institutions that own works signed by the hand of Ioan Iordănescu.

Emphasizing the sculptor's role in the art's progress during the time between the two world wars is a contribution to studying sculptor artists in the "second league", about whom, unfortunately, there are practically no monographic works. This state of facts often leads to regrettable confusions and mistaken judgements generated by the lack of these biographical instruments.

MARIA MIȘU POP - REPREZENTANTĂ A MIȘCĂRII FEMINISTE ROMÂNEȘTI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Dorina Tomescu
Smaranda Biț

“Exista un principiu bun, care a creat ordinea, lumina și bărbatul, și un principiu rău, care a creat haosul, întunericul și femeia”, spunea Pitagora¹. Iată o concepție care s-a perpetuat secole de-a rândul și care s-a transformat apoi în formula “Femeia este o proprietate, care se câștigă prin contract” (Honoré de Balzac).

Cea dintâi care a combătut concepția pe care bărbații și-o făceau despre femei, despre situația și rolul lor în societate, a fost poeta Cristina de Pisan care a trăit în Franța secolului al XIV-lea. Ea a fost considerată “fondatoarea și mama feminismului, înțelegând prin feminism înălțarea femeilor până la noțiunea marilor datorii morale, politice și domestice²”.

Mișcarea de emancipare a femeii a început cu timiditate în secolul al XVIII-lea, odată cu răspândirea ideilor de libertate și egalitate ale filozofilor iluminiști. Astfel, numeroși scriitori francezi susțin schimbarea mentalităților privind femeia în societate, Montesquieu și Condorcet cerând chiar participarea femeilor la viața politică³.

Prima organizatoare a mișcării feministe a fost Olympe de Gouge de naționalitate franceză cunoscută în timpul revoluției din 1789. Ea este autoarea “Declarației drepturilor femeii și ale cetățenei” (1791). “Femeia se naște liberă și egală în drepturi cu bărbatul”, afirma Olympe. Revendicând drepturi politice, lansa cu curaj următoarea formulă: “Dacă femeia are dreptul să urce pe eșafod, atunci ea trebuie să aibă dreptul să urce și la tribună”. Din păcate ea nu a apucat decât să urce pe eșafod după ce în timpul procesului lui Ludovic al XVI-lea, l-a apărat pe rege înaintea Convenției, combătând sistemul Teroarei⁴.

Codul napoleonian adoptat de întreaga Europă a înăbușit toate revendicările feministe pentru că el plasa femeile măritate alături de minori și nebuni.

În această situație s-a aflat și țara noastră care nu a mai ținut seama de vechile legiuri înscrise în Codul Calimachi, Caragea sau Donici unde femeia măritată avea aceeași capacitate ca și bărbatul sau unde era înscrisă o oarecare libertate în privința bunurilor⁵.

O schimbare reală începe pentru femei în secolul al XIX-lea, când munca lor devine un element indispensabil al economiei. “Muncind alături de bărbat... tot așa de bine ca și el și fiind supusă la aceleași sarcini, ea cere să i se recunoască prin legi, aceleași drepturi egale cu ale bărbatului și în ce privește persoana și bunurile ei proprii, cât și în ce privește familia și viața socială; ea vrea ca dreptul participării la viața de conducere, de îndrumare a societății să i se recunoască prin legi”⁶.

Apariția capitalismului în Țările Române avea să determine anumite schimbări corespunzătoare în întreaga suprastructură socială, inclusiv în domeniul relațiilor familiale. Astfel, în Constituția Moldovei de la 1822, pentru prima dată se pomenea de egalitate înaintea legilor “fără deosebire de obraji, de asemenea și în privința libertății individuale și a muncii”⁷.

De asemenea, chestiunea dreptului de vot pentru femei se pune în discuție pentru prima dată, la 1866, când Ion Heliade Rădulescu explica în Parlament că, în principiu era de acord ca femeilor să li se dea dreptul de vot dar în momentele acelea era inoportun acest lucru. El numea acordarea votului universal fără nici o restricție “boliaciâc” (de la numele lui Cezar Boliac care era adeptul votului universal)⁸.

După obținerea independenței de stat, guvernul român propunea în mai 1878 un proiect de lege pentru organizarea comunală ceea ce deschidea o cale de dezbateră în Parlament asupra problemelor votului femeilor. Era vorba de a participa indirect la alegerile comunale prin care femeia văduvă putea, pentru imobilele care le avea, să delege dreptul de alegător unuia dintre fii sau unuia dintre ginerii săi. Dar Adunarea Deputaților refuză o reformulare a acestui articol. O nouă încercare s-a făcut cu prilejul modificării din 1884 a Constituției. Propunerea semnată de 17 deputați printre care C. A. Rosetti, N. Ionescu, I. Sturdza, C. Nacu a fost respinsă în ședința Camerei din 16 mai 1884. “Nu putem da dreptul de vot femeilor, adică să le egalăm politicește cu bărbații, când noi nu am egalat până acum nici pe bărbați împreună. Nu avem egalitatea dreptului de vot”⁹ spunea Vasile Lascăr în discursul de respingere.

Între timp societățile feministe care la începutul secolului aveau o activitate filantropică și educativ-culturală încep să se deosebească de alte societăți care declarau egalizarea drepturilor celor două sexe și se constituiau cu scopul special al emancipării femeii. Cu toate acestea multe asociații, chiar și acelea patronate de membrii ai familiei regale, cu scopul de îndrumare profesională pot fi considerate, de asemenea, că mergeau pe drumul emancipării femeii.

Primul război mondial cu prefacerile sale a trezit din adâncuri nevoia unei vieți noi.

Românele adunate în capitala Moldovei în vara anului 1917 au înaintat Parlamentului un memoriu semnat de 200 femei printre care: Maria Moruzi, Cella Delavrancea, Calypso Botez prin care cereau drepturi civile și politice. Deși au avut sprijinul unor personalități ca: Grigore Trancu-Iași, N. Lupu, G. Diamandi, N. Iorga, în dezbaterile parlamentare din mai-iunie 1917, problema nu a fost rezolvată¹⁰.

În luna iunie a anului 1918, la Iași, mai multe intelectuale democrate printre care Eleonora Stratilescu, Maria Mișu Pop, Sanda Ghica, Calypso Botez, Margareta Ghelmegeanu pun bazele “Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române”¹¹. În programul adoptat se specifica foarte clar scopul urmărit: “lupta pentru emanciparea deplină civilă și politică a femeii române și pregătirea femeii pentru exercițiul drepturilor politice și pentru îndeplinirea

funcțiunilor publice”¹². În curând Asociația și-a deschis secții noi în aproape toată țara și după unire chiar la Cernăuți și Chișinău.

Între anii 1919 - 1920 membrele secțiunii din București printr-un ciclu de conferințe atrag atenția lumii bărbaților. Personalități marcante precum Nicolae Iorga, Vasile Goldiș, I.G. Duca, C. Dissescu, D. Negulescu se declarau tot mai răspicat alături de lupta feministă. Chiar și regina Maria, în audiența pe care a acordat-o la 18 iulie 1919, delegatelor Asociației a declarat, de asemenea, că este părtașă a dreptului de vot pentru femei și a îmbrățișat cu căldură mișcarea femeilor din România pentru emancipare¹³.

Printre membrele marcante ale conducerii Asociației a fost și Maria Mișu Pop. Originară din Craiova, Maria Pop a fost una din cele patru fiice ale vestitului negustor și podgorean Marocneanu. Și-a făcut studiile în Franța, la un pension din Paris, unde a învățat cinci ani¹⁴. Ea și-a cucerit un loc de frunte în mișcarea feministă din Oltenia.

În preajma primului război mondial a depus o muncă intensă pentru strângerea fondurilor necesare Crucii Roșii și flotei naționale. Apoi în anii grei ai războiului s-a dovedit a fi una din cele mai pregătite și energice surori de caritate care a organizat spitale de răniți la Iași. A fost decorată cu Ordinul “Crucea Regina Maria”¹⁵.

Temperament vivace și fire îndrăzneță Maria Mișu Pop a început lupta în cadrul mișcării feministe la Iași, în anul 1917, pe când Oltenia se afla sub ocupație. Organizează alături de Eleonora Stratilescu, Calypso Botez și Maria Buțureanu și altele, întruniri în Aula Universității ieșene. În conferințele pe care le-a ținut a demonstrat drepturile femeii moderne la viața publică, atât din punct de vedere politic și social cât și economic.

După încheierea păcii Maria Mișu Pop a reluat lupta cu mai multă intensitate, de data aceasta în Oltenia, ca președinte al Asociației - filiala Craiova.

Într-o conferință susținută la 23 februarie 1919, în sala Teatrului Național din Craiova, referindu-se la înființarea Asociației, Maria Pop remarca: “Nu mai este timp pentru încercări timide, ci de măsuri radicale și pentru a le realiza ne trebuie autoritatea și cuvântul în întrebuintărea veniturilor statului”¹⁶.

În 1919 Asociația pentru emanciparea femeilor obținea prin decretul lege din 4 mai un mic succes - acordarea dreptului femeilor de a participa la Comisiunile interimare. Tot în același an Tribunalul Ilfov numea prima femeie expertă, iar Serviciul C.F.R. anunța prin Regulamentul său admiterea femeilor în unele funcții din C.F.R. iar Ministerul Muncii la rândul-i permitea femeilor să facă parte din Consiliul Superior al Muncii.¹⁷ Erau primele succese după Marea Unire pentru că drepturile civile și politice pentru femei promise la Alba Iulia fuseseră lăsate pe seama Constituantei ce urma să vină. Femeile participaseră la război conștiente de înfăptuirea idealului național. De altfel, prima iscălitură pusă pe actul Unirii Basarabiei cu România a fost a unei femei - Dr. Alistar, deputat în Sfatul Țării¹⁸.

Un an mai târziu, în 1920, Asociația pentru emanciparea femeilor s-a afiliat la "Alianța internațională pentru sufragiul feminin", participând la congresele sale prin delegate între care: Cornelia Meisner, Isabela Sadoveanu, președintă a secțiunii București, Maria Mișu Pop și altele.

Pentru lărgirea câmpului de propagandă feministă, în 1921 se va constitui Consiliul Național al Femeilor Române¹⁹, la București. Consiliul va fi condus de două personalități recunoscute în lupta feministă: Princesesa Alexandrina Cantacuzino și Calypso Botez. O activitate deosebită are în acest organism central și Maria Mișu Pop. Ea deținea președinția Comisiei pentru pace a Consiliului și era membră în Consiliul pentru Societatea Națiunilor. Va scrie, în această calitate, în toamna anului 1926 o broșură intitulată "Constituție și organizarea Societății Națiunilor". De asemenea a făcut legătura cu Parisul unde a conferențiat cu prilejul unor întruniri internaționale.

Un mare rol l-a avut Consiliul Național al Femeilor prin constituirea Micii Înțelegeri Feminine²⁰. (România, Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, Bulgaria și Grecia) care va fi condusă tot de princesesa Alexandrina Cantacuzino.

O primă încercare de a acorda drepturi politice femeilor a fost "Legea de organizare administrativă" dată de guvernul Maniu în 1929. Condițiile impuse însă și de această lege îngreădeau o participare largă a femeilor care ar fi trebuit să fi absolvit ciclul inferior al Școlii Secundare, să fie văduvă de război și să fie decorate pentru activități în timpul războiului. Maria Mișu Pop va semna în calitate de președinte a Asociației pentru emancipare un memoriu adresat guvernului în 10 aprilie 1929, alături de reprezentantele Consiliului Național al Femeilor Române, Liga drepturilor și datoriei femeii, Societatea "Solidaritatea" și Uniunea Femeilor din România Mare. Erau nume remarcabile precum Alexandrina Cantacuzino, Calypso Botez, Ianculescu de Reuss, Elena Odobescu, Maria Baiulescu²¹. În memoriu se spunea: "Exercițiul dreptului de vot nu constituie o meserie... ci o datorie cetățenească de a participa la conducerea și la supravegherea bunului comun, țara în care trăim".

După aplicarea legii din 1929 o găsim pe Maria Mișu Pop în funcția de vice-primar al Craiovei, candidat din partea Partidului Țărănesc în cadrul căruia conducea și un sector. O contribuție deosebită a avut Maria Mișu Pop în cadrul "Societății pentru profilaxia tuberculozei" - filiala Craiova, a cărei președinte era. Tot meritul ei a fost și în construirea sanatoriului de la Leamna, procurarea terenului de la Marea Neagră din stațiunea balneară Carmen Sylva și înființarea dispensarului din strada 10 Mai din Craiova²². A fost de asemenea și președinte al Comitetului școlar al Școlii de gospodărie "Dima Popovici" din Craiova.

O problemă mult discutată în organizațiile feministe a fost integrarea femeilor în partidele politice. Este adevărat că unele partide politice își înscriuseră în programele lor drepturi pentru femei: Partidul Muncii, Partidul Țărănesc, Partidul Progresist, Partidul Socialist și altele. Partidul Poporului și Partidul Liberal au înscris în programele lor numai dreptul de a participa la Consiliile Comunale și Județene.

Congresul asociațiilor feministe din ianuarie 1930 hotăra că femeile trebuie să intre în viața politică: ...“Să se încadreze în partidele politice existente, neadmițând lupta dintre sexe, deci nici ideea unui partid politic pur feminin...”²³. Astfel, multe dintre feministe s-au integrat în Partidul Național Țărănesc, printre ele numărându-se și Maria Mișu Pop precum și Calypso Botez care ajunge consilier comunal la Primăria București. În schimb o parte a asociațiilor feminine precum și Alexandrina Cantacuzino s-au opus ideii colaborării feministelor cu partidele politice. În 1937, Consiliul Național al Femeilor va organiza o întrunire cu reprezentanții unor partide politice. În general s-a susținut activitatea comunală a femeilor de către reprezentanții PN.Ț. și ai Partidului Național Creștin. Gheorghe Brătianu, deși a fost de acord că “femeia nu poate fi mai prejos decât bărbatul” dat fiind că se întrevedea un nou război, declară că nu este oportună acordarea drepturilor politice femeii. După ce s-ar fi terminat războiul femeii i se vor deschide - spunea el - toate căile de participare la viața publică²⁴.

Prevederea lui Gheorghe Brătianu s-a realizat mult mai repede și sub altă formă. Astfel, Constituția din februarie 1938, deși instaura un regim politic antidemocratic, acorda dreptul de vot femeilor. Desigur că mișcarea feministă a primit cu satisfacție acest lucru. Numeroase țări europene, și nu numai, acordaseră de mult drepturi politice femeilor: Finlanda 1906, Norvegia 1907, Danemarca 1915, Suedia 1921, Canada și Australia - 1919, Anglia 1918 iar Noua Zeelandă a fost o pionieră în acest sens, acordând drept de vot femeilor încă din 1893²⁵. Franța are însă o situație paradoxală - țara în care s-a născut mișcarea feministă - va acorda dreptul la vot femeilor de abia după Eliberare, în 1945. Iată de ce femeile din România au considerat un succes înscrierea dreptului la vot în Constituția din 1938.

“Noua Constituție fixează definitiv rostul femeilor în viața publică, acordându-le aceleași drepturi de a vota pentru toate categoriile de reprezentanți sociali, ca și bărbaților” spunea Calypso Botez într-un interviu. “Femeile române au obținut prin noua Constituție drepturi integrale. Prin aceasta n-au rămas în urma colegelor lor, femeile bulgare, care au și participat la recente alegeri parlamentare”. Și continuă parcă nevenindu-i să creadă, fiindcă “era prea frumos ca să fie adevărat.” “Evident este de văzut cum vor participa femeile la vot, după ce norme. Așteptăm legea electorală, ca să vedem dacă ne va fi dat să ne bucurăm integral”²⁶.

Legea electorală din 1939 acorda drept de vot femeilor dar ele nu puteau fi alese însă în Adunarea Deputaților. La alegerile din 1-2 iunie 1939, în Senat a pătruns o singură femeie, Maria Mișu Pop, aleasă în Colegiul agricultorilor din Dolj, cu un număr de 306 voturi²⁷.

Prezență activă în cadrul mișcării feministe, Maria Mișu Pop devenea astfel, prima femeie senator din România.

NOTE

1. Mathilde Niel - "Drama eliberării femeii", București, pag. 34.
2. Maria C. Buțureanu - "Emanciparea femeii", Iași, 1912, pag. 96.
3. Mathilde Niel - op.cit., pag. 41.
4. Idem, pag. 42.
5. Calypso Corneliu Botez - "Problema feminismului. O sistematizare a elementelor lui". Extras din "Arhiva pentru știință și reformă socială", an II, vol. 1, București, 1920, pag. 37.
6. Idem, pag. 32.
7. Calypso Corneliu Botez - "Problema drepturilor femeii române. Examen social-politic și juridic. Cu o introducere istorică asupra feminismului în România, București, 1919, pag. 3.
8. Idem, pag. 6.
9. Vasile Iascăr - "Discursuri politice", 1 - 2, București, 1911, pag. 182.
10. Paraschiva Câncea - "Mișcarea pentru emanciparea femeii în România. 1848 - 1948", București, 1976, pag. 97.
11. Calypso Corneliu Botez - "Problema drepturilor femeii române. Examen social-politic și juridic. Cu o introducere istorică asupra feminismului în România, București, 1919, pag. 9. Vezi și Elena Georgescu, Titu Georgescu - "Mișcarea democratică și revoluționară a femeilor din România", Craiova, 1975, pag. 113.
12. "Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeii române. Statutele și programul", Iași, 1918, pag. 3.
13. Calypso Corneliu Botez - "Problema drepturilor femeii române. Examen social-politic și juridic. Cu o introducere istorică asupra feminismului în România, București, 1919, pag. 57.
14. I.P. Țuculescu - "Siluete proeminente", București, pag. 289.
15. Idem, pag. 295.
16. Idem, pag. 291.
17. Calypso Corneliu Botez - "Problema feminismului. O sistematizare a elementelor lui". Extras din "Arhiva pentru știință și reformă socială", an II, vol. 1, București, 1920, pag. 59.
18. Idem, pag. 58.
19. Paraschiva Câncea - op. cit., pag. 119.
20. Idem, pag. 127.
21. Principesa Alexandrina Gr. Cantacuzino - "Femeile în fața dreptului de vot. Programul de luptă al grupului femeilor române. Cuvântare ținută în ziua de 10 aprilie 1929 la Casa Femeii pentru Constituirea grupului femeilor române".
22. I. P. Țuculescu - op. cit., pag. 294.

23. "Dreptatea", 9 ianuarie 1930.
24. Idem, 8 februarie 1937.
25. Mathilde Niel - op.cit., pag. 48 - 49.
26. "Ilustrațiunea română", 1938, p. 16.
27. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu - "România după Marea Unire", București, 1988, vol. II, partea a II-a (noiembrie 1933 - septembrie 1940), pag. 964; I.P. Țuculescu, op. cit., p. 297.

BIBLIOGRAFIE

1. "Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeii române. Statutele și programul", Iași, 1918.
2. Maria C. Buțureanu - "Emanciparea femeii", Iași, 1912, pag. 96.
3. Calypso Corneliu Botez - "Problema drepturilor femeii române. Examen social-politic și juridic. Cu o introducere istorică asupra feminismului în România, București, 1919.
4. Calypso Corneliu Botez - "Problema feminismului. O sistematizare a elementelor lui". Extras din "Arhiva pentru știință și reformă socială", an II, vol. 1, București, 1920.
5. Princesesa Alexandrina Gr. Cantacuzino - "Femeile în fața dreptului de vot. Programul de luptă al grupului femeilor române. Cuvântare ținută în ziua de 10 aprilie 1929 la Casa Femeii pentru Constituirea grupului femeilor române".
6. Paraschiva Câncea - "Mișcarea pentru emanciparea femeii în România. 1848 - 1948", București, 1976.
7. Elena Georgescu, Titu Georgescu - "Mișcarea democratică și revoluționară a femeilor din România", Craiova, 1975.
8. Vasile Lascăr - "Discursuri politice", 1 -2, București, 1911.
9. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu - "România după Marea Unire", București, 1988, vol. II, partea a II-a (noiembrie 1933 - septembrie 1940).
10. Mathilde Niel - "Drama eliberării femeii", București.
11. I.P. Țuculescu - "Siluete proeminente", București.
12. "Dreptatea", 9 ianuarie 1930.
13. "Dreptatea", 8 februarie 1937.
14. "Ilustrațiunea română", 1938.